

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIK GENERALNEJ
LAILI MEDINY
przedstawiona w dniu 23 marca 2023 r.¹

Sprawa C-83/22

RTG
przeciwko
Tuk Tuk Travel SL

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (sąd pierwszej instancji nr 5 w Kartagenie, Hiszpania)]

Odesłanie prejudycjalne – Artykuł 267 TFUE – Dyrektywa (UE) 2015/2302 – Imprezy turystyczne i powiązane usługi turystyczne – Artykuł 5 ust. 1 – Obowiązki w zakresie informacji udzielanych przed zawarciem umowy – Załącznik I części A i B – Standardowy formularz informacyjny – Artykuł 12 ust. 2 – Rozwiązanie umowy o udział w imprezie turystycznej – Nieuniknione i nadzwyczajne okoliczności w znaczącym stopniu wpływające na realizację imprezy turystycznej – COVID-19 – Prawo do pełnego zwrotu wszelkich wpłat dokonanych z tytułu imprezy turystycznej – Wniosek podróżnego o dokonanie częściowego zwrotu – Sąd krajowy – Badanie z urzędu przez sąd – Zasady krajowego prawa procesowego

1. Jednym z sektorów, na który pandemia COVID-19 miała najpoważniejszy i bezpośredni wpływ, był sektor podróży i turystyki². Wywołany pandemią brak pewności oraz jej szybkie rozprzestrzenianie się po różnych kontynentach skłoniły wielu podróżnych do rozwiązywania umów o udział w imprezie turystycznej jeszcze przed wprowadzeniem przez rządy środków nadzwyczajnych i zamknięciem granic. W tej niepewnej sytuacji pojawiały się wątpliwości co do dokładnego zakresu praw i obowiązków stron umowy o udział w imprezie turystycznej; w szczególności podróżnym było trudniej skorzystać z przysługującego im na podstawie art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302³ prawa do rozwiązania umowy bez ponoszenia opłaty za rozwiązanie.
2. W tym kontekście przedmiotem rozpatrywanego odesłania prejudycjalnego jest kwestia czysto proceduralna. Dotyczy ona uprawnień sądów do uznania z urzędu praw, jakie konsumenci wywodzą z dyrektywy 2015/2302, a konkretnie prawa podróżnego do rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej bez ponoszenia jakiegokolwiek opłaty za rozwiązanie w przypadku nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności, zgodnie z warunkami określonymi

¹ Język oryginału: angielski.

² Zobacz szerzej UNWTO, *Secretary-General's Policy Brief on Tourism and COVID-19* (dokument dostępny na stronie <https://www.unwto.org/tourism-and-covid-19-unprecedented-economic-impacts>).

³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2302 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie imprez turystycznych i powiązanych usług turystycznych, zmieniająca rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 i dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE oraz uchylająca dyrektywę Rady 90/314/EWG (Dz.U. 2015, L 326, s. 1).

w art. 12 ust. 2 owej dyrektywy. Ponadto w tym odesłaniu rozważa się, czy sąd powinien być uprawniony do zasądzenia z urzędu ponad żądanie konsumenta w celu zapewnienia skutecznego wykonania praw, które wywodzi on z tej dyrektywy jako podróżny.

3. Istnieje utrwalone i bogate orzecznictwo w przedmiocie przysługujących sądom krajowym uprawnień do oceny z urzędu nieuczciwego charakteru warunku umownego. Do tej linii orzecznictwa, u której podstaw leżą względy związane z ochroną słabszej strony, można zaliczyć szereg przełomowych orzeczeń w sprawach dotyczących prawa Unii w dziedzinie ochrony konsumentów⁴, takich jak wyroki Océano Grupo⁵, Cofidis⁶ czy Aziz⁷. Wyrok Océano Grupo jest uważany za „potężne narzędzie eliminowania niesprawiedliwości i przywracania sprawiedliwości społecznej w prawie umów”⁸, natomiast wyrok Cofidis stał się nawet inspiracją dla artystów⁹. Po przeszło dwóch dekadach rozwoju i konsolidacji tej linii orzecznictwa najnowsze wyroki koncentrują się na wyjaśnianiu poszczególnych aspektów doktryny działania z urzędu, ustanawiając niekiedy delikatną równowagę między skuteczną ochroną konsumentów a podstawowymi zasadami prawa procesowego¹⁰. Z tej perspektywy wydaje się, że doktryna działania z urzędu osiąga już etap „dojrzałości” lub, jak trafnie ujął to jeden z autorów, „wiek rozsądku”¹¹. Niniejsza sprawa wpisuje się w kontekst tego właśnie etapu.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2015/2302

4. Rozdział II dyrektywy 2015/2302 jest zatytułowany „Obowiązek informacyjny oraz treść umowy o udział w imprezie turystycznej”. Częścią tego rozdziału jest art. 5, zatytułowany „Informacje udzielane przed zawarciem umowy”, który stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby – zanim podróżny zwiąże się jakąkolwiek umową o udział w imprezie turystycznej lub jakąkolwiek odpowiadającą jej ofertą – organizator oraz, w przypadku gdy impreza turystyczna jest sprzedawana za pośrednictwem sprzedawcy

⁴ Zobacz E. Terry, G. Straetmans, V. Colaert (ed.), *Landmark Cases of EU Consumer Law, In Honour of Jules Stuyck*, Cambridge – Antwerp – Portland, Intersentia 2013.

⁵ Wyrok z dnia 27 czerwca 2000 r., Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346 (zwany dalej „wyrokiem Océano Grupo”).

⁶ Wyrok z dnia 21 listopada 2002 r., Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705.

⁷ Wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164. Aby zapoznać się ze szczegółową analizą tej sprawy w kontekście postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, zob. J.M. Fernández Seijo, *La tutela de los consumidores en los procedimientos judiciales, Especial referencia a las ejecuciones hipotecarias*, Barcelona, Wolters Kluwer 2013.

⁸ F. Nicola, E. Tichadou, Océano Grupo: A Transatlantic Victory for the Consumer and a Missed Opportunity for European Law, w: *EU Law Stories, Contextual and Critical Histories of European Jurisprudence*, ed. F. Nicola, B. Davies, Cambridge University Press 2017, s. 390.

⁹ Powieść „D'autres vies que la mienne”, której autorem jest Emmanuel Carrère (Folio 2010), opowiada historię życia francuskiego sędziego, Etienne'a Rigala, będącego autorem wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, który doprowadził do wydania wyroku z dnia 21 listopada 2002 r., Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705). Na kanwie tej książki powstał z kolei film „Toutes nos envies” z 2010 r. w reżyserii Philippe'a Lioret'a z Vincentem Lindonem w roli sędziego.

¹⁰ Zobacz J. Werbrouck, E. Dauw, The national courts' obligation to gather and establish the necessary information for the application of consumer law – the endgame?, *European Law Review*, 46(3), 2021, s. 331, 337.

¹¹ E. Poillot, Cour de justice, 3e ch., 11 mars 2020, Györgyné Lintner c/ UniCredit Bank Hungary Zrt., aff. C-511/17, ECLI:EU:C:2020:188, w: *Jurisprudence de la CJUE 2020: décisions et commentaires*, ed. F. Picod, Bruylant 2021, s. 966 (w oryginalnym tekście francuskim użyto określenia „âge de raison”).

detalicznego, również sprzedawca detaliczny udzielał podróznemu standardowych informacji za pośrednictwem odpowiedniego formularza zawartego w załączniku I część A lub B oraz następujących informacji, jeżeli dotyczą one danej imprezy turystycznej:

a) główne właściwości usług turystycznych:

[...]

g) informacja o tym, że podróżny może rozwiązać umowę w każdym momencie przed rozpoczęciem imprezy turystycznej za stosowną opłatą za rozwiązanie lub – w stosownych przypadkach – informacja o standardowych opłatach za rozwiązanie pobieranych przez organizatora, zgodnie z art. 12 ust. 1;

[...]

3. Informacje, o których mowa w ust. 1 i 2, muszą być udostępnione w sposób jasny, zrozumiały i widoczny. W przypadku gdy informacje takie są udostępniane w formie pisemnej, muszą być czytelne”.

5. Artykuł 12 ust. 1 i 2 dyrektywy 2015/2302 brzmi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby podróżny miał możliwość rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej w każdym momencie przed rozpoczęciem imprezy turystycznej. W przypadku gdy podróżny rozwiąże umowę o udział w imprezie turystycznej zgodnie z niniejszym ustępem, może być zobowiązany do zapłacenia odpowiedniej i możliwej do uzasadnienia opłaty za rozwiązanie na rzecz organizatora. [...]

2. Niezależnie od ust. 1 podróżny ma prawo do rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej przed rozpoczęciem imprezy turystycznej bez ponoszenia jakiegokolwiek opłaty za rozwiązanie w przypadku nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności występujących w miejscu docelowym lub jego najbliższym sąsiedztwie, które to okoliczności w znaczącym stopniu wpływają na realizację imprezy turystycznej lub które w znaczącym stopniu wpływają na przewóz pasażerów do miejsca docelowego. W przypadku rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej zgodnie z niniejszym ustępem podróżny jest uprawniony do pełnego zwrotu wszelkich wpłat dokonanych z tytułu imprezy turystycznej, ale nie ma prawa do dodatkowej rekompensaty”.

6. Artykuł 23 dyrektywy 2015/2302 jest zatytułowany „Bezwzględnie wiążący charakter dyrektywy”, a jego ust. 2 i 3 mają następujące brzmienie:

„2. Podróżni nie mogą zrzekać się praw przyznanych im na mocy środków krajowych transponujących niniejszą dyrektywę.

3. Wszelkie porozumienia umowne lub oświadczenia podróżnego, które bezpośrednio lub pośrednio prowadzą do zrzeczenia się lub ograniczenia praw przyznanych podróznemu na podstawie niniejszej dyrektywy lub mają na celu obejście stosowania niniejszej dyrektywy, nie są wiążące dla podróżnego”.

7. Artykuł 24 owej dyrektywy, zatytułowany „Egzekwowanie”, stanowi:

„Państwa członkowskie zapewniają odpowiednie i skuteczne środki zapewniające przestrzeganie niniejszej dyrektywy”.

8. W części A załącznika I do dyrektywy 2015/2302, która to część jest zatytułowana „Standardowy formularz informacyjny do umów o udział w imprezie turystycznej, jeżeli możliwe jest użycie hiperłącza”, znajduje się pole tekstowe zawierające treść tego formularza, a także wzmianka, że korzystając z hiperłącza, podróżny otrzyma następujące informacje:

„Najważniejsze prawa zgodnie [z] dyrektywą (UE) 2015/2302

[...]

– W wyjątkowych okolicznościach – na przykład jeżeli w docelowym miejscu podróży występują poważne problemy związane z bezpieczeństwem, które mogą wpłynąć na imprezę turystyczną – podróżni mogą, przed rozpoczęciem imprezy turystycznej, rozwiązać umowę bez ponoszenia jakiegokolwiek opłaty za rozwiązanie.

[...]”.

9. W części B załącznika I do dyrektywy 2015/2302, która to część jest zatytułowana „Standardowy formularz informacyjny do umów o udział w imprezie turystycznej w przypadkach innych niż te objęte częścią A”, znajduje się pole tekstowe zawierające treść tego formularza; poniżej pola tekstowego zamieszczono wykaz najważniejszych praw zgodnie z tą dyrektywą, który jest tożsamy z wykazem zawartym w części A załącznika I do owej dyrektywy.

Prawo hiszpańskie

Ustawa powszechna o ochronie konsumentów i użytkowników

10. Artykuły 5 i 12 dyrektywy 2015/2302 zostały transponowane do prawa hiszpańskiego w drodze odpowiednio art. 153 i 160 Real Decreto Legislativo 1/2007, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (królewskiego dekretu ustawodawczego 1/2007 zatwierdzającego tekst jednolity ustawy powszechnej o ochronie konsumentów i użytkowników oraz innych ustaw pomocniczych; zwanego dalej „ustawą powszechną o ochronie konsumentów i użytkowników”) z dnia 16 listopada 2007 r. (BOE nr 287 z dnia 30 listopada 2007 r., s. 49181).

Kodeks postępowania cywilnego

11. Artykuł 216 Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (ustawy 1/2000 – kodeks postępowania cywilnego) z dnia 7 stycznia 2000 r. (BOE nr 7 z dnia 8 stycznia 2000 r., s. 575; zwanej dalej „LEC”) stanowi, co następuje:

„Sądy cywilne rozpatrują sprawy na podstawie przedstawionego przez strony stanu faktycznego, dowodów oraz w granicach żądań stron, chyba że co innego wynika z przepisów ustawy w szczególnych sprawach”.

12. Zgodnie z art. 218 ust. 1 LEC:

„Wyroki muszą być jasne, zwięzłe i odpowiadać żądaniom oraz pozostałym roszczeniom podnoszonym przez strony, przedstawionym w terminie w toku postępowania. Wyroki zawierają wymagane oświadczenia, rozstrzygnięcie na korzyść albo na niekorzyść pozwanego oraz rozstrzygnięcie w przedmiocie wszystkich kwestii spornych, które były przedmiotem rozprawy.

Sąd, bez oddalania się od przedmiotu pozwu, uwzględniając okoliczności faktyczne i prawne inne niż te, na które pragnęły powołać się strony, orzeka zgodnie z przepisami mającymi zastosowanie w sprawie, chociażby strony sporu nie wskazały prawidłowo przepisów lub na nie się nie powołały”.

13. Artykuł 412 ust. 1 LEC ma następujące brzmienie:

„Strony nie mogą zmienić przedmiotu postępowania po jego określeniu w pozwie, w odpowiedzi na pozew i ewentualnie w pozwie wzajemnym”.

Okoliczności faktyczne, postępowanie i pytania prejudycjalne

14. W dniu 10 października 2019 r. powód wykupił u pozwanej, którą jest spółka Tuk Tuk Travel SL, imprezę turystyczną dla dwóch osób w Wietnamie i Kambodży, z wylotem z Madrytu (Hiszpania) w dniu 8 marca 2020 r. i powrotem w dniu 24 marca 2020 r.

15. W chwili zawarcia umowy powód zapłacił 2402 EUR, przy czym całkowita cena imprezy turystycznej wynosiła 5208 EUR. Ogólne warunki umowy zawierały informację o możliwości „rezygnacji z imprezy turystycznej przed jej rozpoczęciem za uiszczeniem opłaty za rozwiązanie”. Ani w samej umowie, ani przed jej zawarciem nie przekazano informacji o możliwości rezygnacji z imprezy turystycznej w przypadku nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności występujących w docelowym miejscu podróży lub jego najbliższym sąsiedztwie, które to okoliczności w znaczącym stopniu wpływają na realizację imprezy turystycznej.

16. W dniu 12 lutego 2020 r. powód poinformował pozwaną o tym, że rezygnuje z imprezy turystycznej ze względu na rozprzestrzenianie się COVID-19 w Azji, i zażądał zwrotu kwot należnych mu w przypadku rezygnacji.

17. W odpowiedzi z dnia 14 lutego 2020 r. pozwana poinformowała powoda, że potrąci koszty anulowania i zwróci mu kwotę 81 EUR. Powód zakwestionował kalkulację kosztów anulowania. Ostatecznie pozwana poinformowała powoda, że zwróci mu kwotę 302 EUR.

18. Powód postanowił wnieść pozew do sądu odsyłającego i przedstawić swoją sprawę, jak zezwala mu na to krajowe prawo procesowe, bez ustanawiania pełnomocnika. Utrzymywał on, że decyzja o rezygnacji z imprezy turystycznej była spowodowana siłą wyższą, a mianowicie niepokojącym rozwojem sytuacji zdrowotnej związanej z COVID-19. Powód zażądał dodatkowo zwrotu kwoty 1500 EUR i pozwoił biuro podróży na zatrzymanie kwoty 601 EUR tytułem opłaty manipulacyjnej.

19. Pozwana podniosła, że w dniu rozwiązania umowy podjęta przez powoda decyzja o rezygnacji z imprezy turystycznej nie była uzasadniona. W lutym 2020 r. podróże do państw docelowych odbywały się normalnie. W związku z tym pozwana uważa, że powód nie może się powoływać na

zdarzenie siły wyższej w celu rozwiązania umowy. Ponadto pozwana oświadczyła, że powód wyraził zgodę na ogólne warunki umowy dotyczące opłat manipulacyjnych naliczanych w przypadku wcześniejszej rezygnacji z imprezy turystycznej (w wysokości 15 % całkowitej ceny imprezy turystycznej) oraz że opłaty za rezygnację są stosowane przez każdego z jej dostawców. Dodatkowo powód nie zawarł umowy ubezpieczenia, więc przyjął na siebie ryzyko rezygnacji.

20. Ponieważ strony nie wniosły o przeprowadzenie rozprawy, sprawa została poddana pod obrady w dniu 22 czerwca 2021 r. Niemniej jednak w dniu 15 września 2021 r. sąd odsyłający wydał postanowienie (zwane dalej „postanowieniem z dnia 15 września 2021 r.”), w którym zwrócił się do stron o przedstawienie, w terminie 10 dni, uwag w przedmiocie następujących kwestii: po pierwsze, czy sytuacja zdrowotna, na którą powołuje się konsument, może zostać uznana za nadzwyczajne i nieuniknione ryzyko w rozumieniu art. 160 ust. 2 ustawy powszechnej o ochronie konsumentów i użytkowników; po drugie, jakie są skutki prawne niepoinformowania konsumenta przez organizatora imprezy turystycznej o przysługującym mu prawie do rozwiązania umowy bez ponoszenia opłaty za rozwiązanie oraz, w bardziej szczegółowym ujęciu, czy brak (w ocenie sądu odsyłającego) ustanowienia w dyrektywie 2015/2302 obowiązku przekazania takich informacji jest sprzeczny z art. 169 ust. 1 i ust. 2 lit. a) TFUE; po trzecie, czy sąd może z urzędu poinformować konsumenta o zakresie przysługujących mu praw, jeżeli ze zgłoszonego przezeń żądania wynika, że nie jest on ich świadomy; oraz, po czwarte, czy względy ochrony konsumentów wymagają, aby sąd zobowiązał pozwaną do pełnego zwrotu, z naruszeniem zasady dyspozycyjności i zasady *ne ultra petita*, w okolicznościach, w których konsument nie został poinformowany o zakresie przysługujących mu praw. Sąd odsyłający polecił także stronom, aby ustosunkowały się do kwestii konieczności wystąpienia z odesłaniem prejudycjalnym.

21. Powód nie przedstawił uwag. Pozwana ponownie wskazała, że nie istnieją nieuniknione i nadzwyczajne okoliczności, które uzasadniałyby rozwiązanie umowy. W pozostałym zakresie uznała ona, że nie ma potrzeby występowania z odesłaniem prejudycjalnym, ponieważ powód nie przedstawił żadnych uwag dotyczących kwestii podniesionych przez sąd odsyłający w postanowieniu z dnia 15 września 2021 r.

22. Po pierwsze, sąd odsyłający zastanawia się nad ważnością art. 5 dyrektywy 2015/2302. W szczególności twierdzi on, że ani ta dyrektywa, ani uregulowanie hiszpańskie stanowiące środek jej transpozycji, nie wymieniają wśród informacji, które organizatorzy obowiązkowo przekazują podróżnym, prawa do rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej w przypadku nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności bez ponoszenia opłaty za rozwiązanie. Ze względu na brak takiego wymogu powód nie wiedział o przysługującym mu prawie do otrzymania pełnego zwrotu dokonanych płatności. W oparciu o te rozważania sąd odsyłający formułuje pytanie, czy niezbędne informacje, które zostały przekazane powodowi zgodnie z dyrektywą 2015/2302, są niewystarczające w świetle art. 169 TFUE w związku z art. 114 TFUE.

23. Po drugie, sąd odsyłający zastanawia się, czy na gruncie prawa Unii jest możliwe zasądzenie z urzędu w wyroku zwrotu wszystkich dokonanych przez konsumenta płatności, z wykroczeniem ponad kwotę żądania pozwu. Sąd odsyłający wyjaśnia, że takie zasądzenie z urzędu stałoby w sprzeczności z podstawową zasadą hiszpańskiego prawa procesowego, zgodnie z którą rozstrzygnięcie zawarte w sentencji wyroku musi odpowiadać żądaniom pozwu (art. 218 ust. 1 LEC).

24. W tych okolicznościach Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (sąd pierwszej instancji nr 5 w Kartagenie, Hiszpania) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy art. 169 ust. 1 i ust. 2 lit. a) oraz art. 114 ust. 3 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie art. 5 [dyrektywy 2015/2302], ponieważ artykuł ten nie obejmuje wśród informacji, które należy obowiązkowo przekazać podróżnemu przed zawarciem umowy, prawa, które przyznaje mu art. 12 dyrektywy, do rozwiązania umowy przed rozpoczęciem imprezy turystycznej, uzyskując zwrot w całości dokonanych wpłat, w przypadku wystąpienia nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności, które w znaczący sposób wpływają na realizację imprezy?
- 2) Czy art. 114 i 169 TFUE, jak również art. 15 dyrektywy 2015/2302 stoją na przeszkodzie stosowaniu zasad dyspozycyjności i spójności, które są ustanowione w art. 216 i 218 ust. 1 [LEC], w przypadku gdy te zasady proceduralne mogą uniemożliwić pełną ochronę powoda będącego konsumentem?”.

25. Uwagi na piśmie zostały przedstawione przez rządy czeski, hiszpański i fiński, Radę Unii Europejskiej, Parlament Europejski i Komisję Europejską. Rządy hiszpański i fiński, Parlament i Komisja były reprezentowane na rozprawie, która odbyła się w dniu 12 stycznia 2022 r.

Ocena

Uwagi wstępne

26. Na wstępie rząd czeski podnosi, że odesłanie prejudycjalne opiera się w sposób dorozumiany na założeniu, iż, w okolicznościach niniejszej sprawy, powód był uprawniony do rozwiązania umowy ze względu na wystąpienie nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności w docelowym miejscu podróży, zgodnie z art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302. Niemniej jednak według rządu czeskiego założenie to jest błędne. Jego zdaniem istnienie nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności należy oceniać w chwili rezygnacji z imprezy turystycznej. Samo ryzyko wystąpienia takich okoliczności w przyszłości nie może prowadzić do powstania po stronie podróżnego prawa do rezygnacji z imprezy turystycznej.

27. Pytania zadane przez sąd odsyłający nie dotyczą jednak kwestii tego, czy w okolicznościach niniejszej sprawy powodowi przysługiwało prawo do rozwiązania umowy bez ponoszenia jakiegokolwiek opłaty za rozwiązanie zgodnie z art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302. W związku z tym zagadnienie to nie będzie badane w kontekście niniejszej sprawy. Trybunał powinien wydać rozstrzygnięcie w świetle okoliczności faktycznych i prawnych, które zostały przedstawione w postanowieniu odsyłającym¹².

W przedmiocie pytania pierwszego

28. Poprzez swoje pytanie pierwsze sąd odsyłający porusza zasadniczo kwestię ważności art. 5 dyrektywy 2015/2302 w świetle art. 169 ust. 1 i ust. 2 lit. a) TFUE w związku z art. 114 ust. 3 TFUE. Z postanowienia odsyłającego wynika, że wątpliwości, jakie sąd odsyłający wyraża

¹² Zobacz podobnie wyrok z dnia 5 marca 2015 r., Statoil Fuel & Retail, C-553/13, EU:C:2015:149, pkt 33.

co do ważności tego przepisu, wypływają z założenia, iż ów przepis nie obejmuje jako jednej z informacji, które należy obowiązkowo przekazać podróżnemu przed zawarciem umowy, prawa ustanowionego w art. 12 ust. 2 owej dyrektywy.

29. W tym względzie wypada zauważyć, jak w swoich uwagach na piśmie podniosły rządy czeski i fiński oraz Rada, Parlament i Komisja, że założenie stanowiące zarzewie wątpliwości, jakie sąd odsyłający wyraża w związku z ważnością art. 5 dyrektywy 2015/2302, jest błędne.

30. Artykuł 5 dyrektywy 2015/2302, który reguluje obowiązek przekazania informacji udzielanych przed zawarciem umowy, należy bowiem odczytywać w świetle treści standardowego formularza informacyjnego znajdującego się w częściach A i B załącznika I. W szczególności zgodnie z art. 5 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy 2015/2302 organizator udziela podróżnemu standardowych informacji z wykorzystaniem odpowiedniego formularza zawartego w części A lub B załącznika I, a także wskazanych w tym przepisie informacji, jeżeli dotyczą one danej imprezy turystycznej.

31. W standardowym formularzu informacyjnym zawartym w częściach A i B załącznika I do dyrektywy 2015/2302 wymieniono najważniejsze prawa, o których należy poinformować podróżnego. Wśród nich znajduje się, jak stanowi załącznik I części A i B tiret siódme, przysługujące podróżnym prawo do tego, by „[w] wyjątkowych okolicznościach – na przykład jeżeli w docelowym miejscu podróży występują poważne problemy związane z bezpieczeństwem, które mogą wpłynąć na imprezę turystyczną – [mogli oni], przed rozpoczęciem imprezy turystycznej, rozwiązać umowę bez ponoszenia jakiejkolwiek opłaty za rozwiązanie”. Choć w tekście standardowego formularza informacyjnego nie przywołano konkretnego przepisu dyrektywy 2015/2302 stanowiącego źródło tego prawa, a mianowicie art. 12 ust. 2, to jednak nie ulega wątpliwości, że w owym formularzu należy podać treść tego prawa.

32. Komisja zauważyła ponadto, że art. 5 ust. 1 dyrektywy 2015/2302 i załącznik I do tego aktu prawnego zostały prawidłowo transponowane do prawa hiszpańskiego, a konkretnie do ustawy powszechnej o ochronie konsumentów i użytkowników.

33. Z powyższych rozważań wynika, że art. 5 dyrektywy 2015/2302 obejmuje jako jedną z informacji, które należy obowiązkowo przekazać podróżnemu przed zawarciem umowy, prawo – przyznane mu w art. 12 ust. 2 owej dyrektywy – do rozwiązania umowy przed rozpoczęciem imprezy turystycznej i uzyskania zwrotu w całości dokonanych wpłat w przypadku wystąpienia nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności, które w znaczący sposób wpływają na realizację imprezy turystycznej. W związku z tym założenie przeciwne, które leży u podstaw wyrażanych przez sąd odsyłający wątpliwości co do ważności art. 5 dyrektywy 2015/2302, jest w rzeczywistości błędne.

34. W tych okolicznościach analiza pytania pierwszego nie wykazała istnienia żadnych elementów, które mogłyby podważyć ważność art. 5 dyrektywy 2015/2302.

W przedmiocie pytania drugiego

35. Na samym początku trzeba przypomnieć, że w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi odsyłającemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu, i z uwagi na to do Trybunału należy przeformułowanie pytań prejudycjalnych. W celu udzielenia takiej użytecznej odpowiedzi Trybunał może wziąć pod

rozważę normy prawa Unii, których sąd krajowy nie przywołał w treści swojego pytania¹³.

36. W świetle tego orzecznictwa należy zauważyć, jak w istocie w swoich uwagach na piśmie wskazały rządy hiszpański i fiński oraz Komisja, iż z kontekstu pytania drugiego wynika, że sąd odsyłający zwraca się o wykładnię art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 oraz że wskazanie w tym pytaniu art. 15 owej dyrektywy może być wynikiem błędu typograficznego.

37. Mając na uwadze te rozważania, pytanie drugie sądu odsyłającego trzeba przeformułować tak, iż w pytaniu tym sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 w związku z art. 114 i 169 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie stosowaniu krajowych zasad postępowania sądowego, zgodnie z którymi sąd krajowy rozpoznający spór nie może z urzędu zasądzić na rzecz konsumenta pełnej kwoty zwrotu, do którego jest on uprawniony, w okolicznościach, w których żądanie konsumenta opiewało na mniejszą kwotę.

38. Aby udzielić odpowiedzi na to pytanie, należy poczynić kilka uwag dotyczących jego zakresu. Jak już wspomniano¹⁴, postanowieniem z dnia 15 września 2021 r. sąd odsyłający wezwał strony do przedstawienia uwag odnośnie do pewnych zagadnień. Wśród nich znajdowała się kwestia, czy ów sąd jest uprawniony, z jednej strony, do poinformowania konsumenta z urzędu o zakresie przysługujących mu praw oraz, z drugiej strony, do zasądzenia na rzecz konsumenta kwoty przewyższającej tę, którą wskazano w petitum. Konsument nie przedstawił uwag dotyczących tych zagadnień. Na rozprawie rząd hiszpański podniósł, że zgodnie z jego rozumieniem tego postanowienia, sąd odsyłający poinformował konsumenta o przysługujących mu prawach. Konsument pozostał jednak bierny. Moim zdaniem postanowienie z dnia 15 września 2021 r., tak jak zostało ono przedstawione przez sąd odsyłający, oraz akta sprawy przed Trybunałem, nie pozwalają na wyciągnięcie wniosku, że sąd krajowy rzeczywiście poinformował konsumenta o przysługujących mu prawach.

39. Mając na uwadze te rozważania, zdecydowałam, że moja analiza będzie miała następującą strukturę: po pierwsze, tytułem wstępu przedstawię najważniejsze elementy składowe spoczywającego na sądach krajowych obowiązku stosowania z urzędu przepisów uregulowań Unii w dziedzinie ochrony konsumentów; po drugie, zbadam, czy sąd krajowy jest zobowiązany zastosować z urzędu art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302; na samym końcu przeanalizuję, czy sąd krajowy powinien być uprawniony do zasądzenia kwoty przekraczającej kwotę żadaną przez konsumenta w pozwie.

a) W przedmiocie obowiązku stosowania z urzędu przez sądy krajowe przepisów prawa Unii w dziedzinie ochrony konsumentów

40. Trybunał wielokrotnie już wyjaśniał, jak sądy krajowe powinny zapewniać ochronę praw, które konsumenci wywodzą z uregulowań Unii w dziedzinie ochrony konsumentów, a także w jaki sposób uregulowania te wpływają na przysługujące sądom uprawnienia do stosowania z urzędu przepisów prawa Unii w dziedzinie ochrony konsumentów.

¹³ Wyrok z dnia 9 września 2021 r., LatRailNet i Latvijas dzelzceļš, C-144/20, EU:C:2021:717, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo.

¹⁴ Punkt 20 niniejszej opinii.

41. W tym względzie najważniejsza linia orzecznictwa dotyczy dyrektywy 93/13¹⁵. Sąd krajowy zobowiązany jest do zbadania z urzędu, czy warunek umowy wchodzący w zakres stosowania dyrektywy 93/13 ma nieuczciwy charakter, i do tego, by dokonawszy takiego badania, zniwelował brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile posiada niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego¹⁶.

42. Zasada kontroli z urzędu nieuczciwych warunków umownych jest oparta na szeregu połączonych ze sobą elementów, które zasadniczo stanowią pochodną systemu ochrony ustanowionego dyrektywą 93/13, bezwzględnie obowiązującego charakteru odnośnych przepisów, charakteru i znaczenia interesu publicznego, jakim jest ochrona konsumentów, oraz względów skuteczności.

43. W szczególności Trybunał w swoim orzecznictwie kładzie nacisk na charakter i znaczenie interesu publicznego, jakim jest ochrona konsumentów będących stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania¹⁷. Podkreśla on również, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 jest przepisem bezwzględnie obowiązującym, który zmierza do zastąpienia ustanowionej przez umowę formalnej równowagi praw i obowiązków stron umowy rzeczywistą równowagą, która przywraca równość stron¹⁸. Ten przepis traktuje się jako równoważny z krajowymi przepisami posiadającymi w ramach krajowego porządku prawnego rangę norm porządku publicznego¹⁹.

44. Ponadto dyrektywa 93/13, jak wynika z jej art. 7 ust. 1 w związku z motywem dwudziestym czwartym, zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami przez przedsiębiorców²⁰.

45. Względy uzasadniające interwencję sądu krajowego w celu wyrównania nierównowagi między konsumentem a przedsiębiorcą pozostają aktualne nie tylko w kontekście dyrektywy 93/13. Trybunał, na podstawie zasady skuteczności i niezależnie od stanowiących inaczej norm prawa krajowego, wymaga bowiem, aby sądy krajowe stosowały z urzędu określone przepisy zawarte w dyrektywach Unii w dziedzinie ochrony konsumentów. Wymóg ten jest uzasadniony okolicznością, że system ochrony ustanowiony w tych dyrektywach opiera się na założeniu, iż

¹⁵ Dyrektywa Rady z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 2, s. 288; sprostowanie Dz.U. 2020, L 359, s. 21). Aby zapoznać się z uporządkowaną prezentacją tej linii orzecznictwa, zob. zawiadomienie Komisji – Wytyczne dotyczące wykładni i stosowania dyrektywy Rady 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 2019, C 323, s. 4), pkt 5.

¹⁶ Wyrok z dnia 17 maja 2022 r., *Ibercaja Banco*, C-600/19, EU:C:2022:394, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo.

¹⁷ Wyrok z dnia 4 czerwca 2020 r., *Kancelaria Medius*, C-495/19, EU:C:2020:431, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo. Zobacz opinia rzecznika generalnego A. Saggia w sprawach połączonych *Océano Grupo Editorial i Salvat Editores* (od C-240/98 do C-244/98, EU:C:1999:620, pkt 26), w której zauważa on, że dyrektywa 93/13 chroni interesy stanowiące część „gospodarczego porządku publicznego”, a tym samym „wykraczające poza konkretne interesy zainteresowanych stron”. Jak zauważono w literaturze, znacząca nierównowaga stosunku umownego, która jest pokłosiem zastosowania nieuczciwych warunków umownych, nie tylko oddziałuje na sferę prywatną konsumenta, lecz także „podważa [...] rozumiany całościowo porządek prawny i gospodarczy”; zob. E. Podimata, *Standard Contract Terms and Rules on Procedure*, w: *Essays in Honour of Konstantinos D. Kerameus*, Athens, Brussels, Ant. N. Sakkoulas, Bruylant 2009, s. 1079–1093.

¹⁸ Wyrok z dnia 17 maja 2022 r., *Ibercaja Banco*, C-600/19, EU:C:2022:394, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo.

¹⁹ Wyrok z dnia 17 maja 2022 r., *Unicaja Banco*, C-869/19, EU:C:2022:397, pkt 24. Zobacz B. Fekete, A.M. Mancaloni, *Application of Primary and Secondary EU Law on the National Courts' Own Motion*, w: *Cases, Materials and Text on European Law and Private Law*, ed. A. Hartkamp, C. Sieburgh, W. Devroe, Oxford and Portland, Oregon, Hart Publishing 2017, s. 440, którzy wskazują, że „kwestia tego, jaki jest *status* przepisów dotyczących umów konsumenckich, a więc czy są one jedynie bezwzględnie obowiązujące, czy też mają charakter norm porządku publicznego, stanowi istotne zagadnienie zwłaszcza w prawie niderlandzkim, które tradycyjnie dopuszcza stosowanie z urzędu wyłącznie norm porządku publicznego, a nie norm bezwzględnie obowiązujących (niezależnie od tego, czy pełnią one »wyłącznie« funkcję ochronną)».

²⁰ Wyrok z dnia 17 maja 2022 r., *Ibercaja Banco*, C-600/19, EU:C:2022:394, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo.

konsument znajduje się w gorszym położeniu niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, oraz istnieniem realnego niebezpieczeństwa, że z uwagi na brak świadomości konsument nie powoła się na przepis prawa, który ma w swym założeniu go chronić²¹.

46. W szczególności Trybunał miał okazję wypowiedzieć się w przedmiocie stosowania przez sądy z urzędu niektórych przepisów dyrektywy 1999/44/WE²² (wyroki: Duarte Hueros²³; Faber²⁴) i dyrektywy 87/102/EWG²⁵ (wyrok Rampion i Godard²⁶). Ponadto Trybunał wielokrotnie przypominał o spoczywającym na sądach krajowych obowiązku badania z urzędu naruszeń niektórych przepisów uregulowań Unii w dziedzinie ochrony konsumentów, w szczególności w odniesieniu do dyrektywy 85/577/EWG²⁷ (wyrok Martín Martín²⁸) i dyrektywy 2008/48/WE²⁹ (wyroki: Radlinger i Radlingerová³⁰; OPR-Finance³¹).

47. Jeżeli sądy mają wypełnić ten obowiązek interwencji, to muszą ustalić niezbędne w tym zakresie okoliczności prawne i faktyczne³².

48. Ponadto w przypadku gdy sąd krajowy stwierdzi z urzędu naruszenie pewnych obowiązków określonych w uregulowaniach Unii w dziedzinie ochrony konsumentów, jest on zobowiązany, nie czekając na to, iż konsument zgłosi zmierzający ku temu wniosek, wyciągnąć wszelkie konsekwencje wynikające zgodnie z prawem krajowym z takiego naruszenia, z zastrzeżeniem poszanowania zasady kontradyktoryjności oraz tego, by ustanowione przez prawo krajowe sankcje były skuteczne, proporcjonalne i odstraszające³³.

49. Stosowanie przez sądy krajowe z urzędu prawa Unii w dziedzinie ochrony konsumentów może mieć reperkusje na płaszczyźnie krajowego prawa procesowego. Na mocy zasady krajowej autonomii proceduralnej w braku uregulowań w prawie Unii reguły proceduralne mające zapewnić ochronę praw przyznanych jednostkom przez prawo Unii należą do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich, z zastrzeżeniem zasady równoważności i zasady

²¹ Wyrok z dnia 4 czerwca 2015 r., Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo.

²² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 maja 1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji (Dz.U. 1999, L 171, s. 12 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 4, s. 223).

²³ Wyrok z dnia 3 października 2013 r., Duarte Hueros, C-32/12, EU:C:2013:637, pkt 39.

²⁴ Wyrok z dnia 4 czerwca 2015 r., Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, pkt 56.

²⁵ Dyrektywa Rady z dnia 22 grudnia 1986 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego (Dz.U. 1987, L 42, s. 48 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 1, s. 326).

²⁶ Wyrok z dnia 4 października 2007 r., Rampion i Godard, C-429/05, EU:C:2007:575, pkt 65.

²⁷ Dyrektywa Rady z dnia 20 grudnia 1985 r. w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do umów zawartych poza lokalem przedsiębiorstwa (Dz.U. 1985, L 372, s. 31 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 1 s. 262).

²⁸ Wyrok z dnia 17 grudnia 2009 r., Martín Martín, C-227/08, EU:C:2009:792, pkt 29.

²⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66; sprostowania: Dz.U. 2009, L 207, s. 14; Dz.U. 2010, L 199, s. 40; Dz.U. 2011, L 234, s. 46).

³⁰ Wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 67.

³¹ Wyrok z dnia 5 marca 2020 r., OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, pkt 23.

³² Zobacz podobnie wyrok z dnia 5 marca 2020 r., OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo. Aby zapoznać się z okolicznościami, w jakich sąd krajowy może być zobowiązany do podjęcia z urzędu środków dowodowych w celu uzupełnienia akt, zob. wyrok z dnia 11 marca 2020 r., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, pkt 35–38).

³³ Zobacz podobnie wyrok z dnia 5 marca 2020 r., OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo.

skuteczności³⁴. W odniesieniu do zasady skuteczności Trybunał orzekł jednak, że poszanowanie zasady skuteczności nie może oznaczać zupełnego zastąpienia całkowitej bierności danego konsumenta³⁵.

50. Ponadto ciążyący na państwach członkowskich obowiązek zapewnienia skuteczności praw, które jednostki wywodzą z prawa Unii w dziedzinie ochrony konsumentów, oznacza wymóg skutecznej ochrony sądowej zagwarantowanej w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, mający zastosowanie między innymi do określania zasad proceduralnych dotyczących powództw opartych na takich prawach³⁶.

51. Z całości powyższych rozważań wynika, że wymóg interwencji sądów krajowych w sporach konsumenckich przeobraził się, jak trafnie zauważono w literaturze, w „prawdziwy europejski system stosowania z urzędu”³⁷, którego skutkiem jest wprowadzenie do prawa Unii w dziedzinie ochrony konsumentów „kompleksowego i systemowego środka proceduralnego”³⁸.

b) W przedmiocie uprawnień sądów do działania z urzędu w kontekście dyrektywy 2015/2302

52. Kompleksowy charakter doktryny działania z urzędu skłania mnie do przyjęcia stanowiska, że względy leżące u podstaw spoczywającego na sądach krajowych obowiązku stosowania z urzędu prawa Unii w dziedzinie ochrony konsumentów odnoszą się w równym stopniu do dyrektywy 2015/2302. Odmierna wykładnia, jak podkreśliła Komisja na rozprawie, prowadziłaby do niespójności w zakresie ochrony konsumentów.

53. Wszystkie zainteresowane strony, które wzięły udział w rozprawie, potwierdziły, że sądy krajowe są zobowiązane stosować z urzędu art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 i uznać przysługujące konsumentowi prawo do rozwiązania umowy bez ponoszenia opłaty za rozwiązanie, o ile posiadają niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego. W tym względzie należy uznać, że jest co do zasady zadaniem sądu krajowego, w celu ustalenia zasad prawa znajdujących zastosowanie w sporze, który rozstrzyga, dokonanie kwalifikacji prawnej okoliczności faktycznych i aktów powołanych przez strony na poparcie ich żądań³⁹. W postępowaniu głównym do sądu krajowego należałoby zatem zbadać, czy okoliczności przywołane przez powoda jako podstawa jego żądania można uznać za „nieuniknione i nadzwyczajne okoliczności” powodujące powstanie prawa przewidzianego w art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302.

54. Ponadto w częściach A i B załącznika I do tej dyrektywy prawo podróżnego do rozwiązania umowy przed rozpoczęciem imprezy turystycznej bez ponoszenia jakiejkolwiek opłaty za rozwiązanie określono mianem „najważniejszego prawa”. Ze względu na jego znaczenie owo prawo stanowi element informacji udzielanych przed zawarciem umowy, które organizator ma przekazać podróżnemu zgodnie z art. 5 ust. 1 dyrektywy 2015/2302⁴⁰. Z motywu 26 dyrektywy

³⁴ Zobacz, w ujęciu szczegółowym, wyrok z dnia 17 maja 2022 r., Unicaja Banco, C-869/19, EU:C:2022:397, pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo.

³⁵ Zobacz podobnie wyrok z dnia 17 maja 2022 r., Unicaja Banco, C-869/19, EU:C:2022:397, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo.

³⁶ Zobacz wyrok z dnia 17 maja 2022 r., Unicaja Banco, C-869/19, EU:C:2022:397, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo.

³⁷ E. Poillot, *L'encadrement procédural de l'action des consommateurs*, w: N. Sauphanor-Brouillaud i in., *Les contrats de consommation. Règles communes*, Paris, LGDJ 2013, s. 971 („un véritable régime européen du relevé d'office” w oryginale francuskim).

³⁸ H. Micklitz, *Theme VIII. Unfair Contract Terms – Public Interest Litigation Before European Courts*, w: E. Terry, G. Straetmans, V. Colaert (ed.), *op.cit.*, przypis 4 do niniejszej opinii, s. 641.

³⁹ Wyrok z dnia 4 czerwca 2015 r., Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, pkt 38.

⁴⁰ Zobacz, w ujęciu szczegółowym, moja odpowiedź na pytanie pierwsze.

2015/2302 wynika, że takie informacje udzielane przed zawarciem umowy stanowią „zasadnicze informacje”, które powinny być „wiązące”. Dlatego też prawo do rozwiązania umowy bez ponoszenia jakiegokolwiek opłaty za rozwiązanie w przypadku nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności ma istotne znaczenie w ramach systemu ustanowionego dyrektywą 2015/2302. Przyczynia się ono także do osiągnięcia celu tej dyrektywy, którym jest, jak wskazano w jej art. 1 w związku z motywami 3⁴¹ i 5, osiągnięcie wysokiego i jak najbardziej jednolitego poziomu ochrony konsumentów w odniesieniu do umów dotyczących imprez turystycznych zawieranych pomiędzy podróżnymi a przedsiębiorcami.

55. Cel ten nie mógłby zostać skutecznie osiągnięty, gdyby konsument miał sam powołać się na prawa, które przysługują mu wobec organizatora, w szczególności z uwagi na realne niebezpieczeństwo, że konsument nie jest świadom swoich praw lub napotyka trudności w ich egzekwowaniu⁴². Z orzecznictwa Trybunału wynika bowiem, że w postępowaniu w sprawach konsumenckich istnieje realne ryzyko, iż w szczególności ze względu na *brak świadomości* konsument nie powoła się na przepis prawa, który ma w swym założeniu go chronić⁴³. Ryzyko to jest zwiększone w sytuacjach samoreprezentacji, takich jak ta w postępowaniu głównym.

56. Co więcej, z art. 23 dyrektywy 2015/2302 w związku z jej motywem 46 wynika, że ustanowione w niej prawa podróżnych mają charakter *bezwzględnie wiążący*. W tym względzie należy przypomnieć, że w swoim orzecznictwie Trybunał wyprowadził z wiążącego charakteru przepisów dyrektyw Unii w dziedzinie ochrony konsumentów wymóg ich stosowania przez sądy z urzędu. To ustalenie zostało poczynione w odniesieniu do art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13⁴⁴, jak również w odniesieniu do innych przepisów prawa Unii w dziedzinie ochrony konsumentów. W wyroku Faber⁴⁵ Trybunał podkreślił, że zasada rozkładu ciężaru dowodów ustanowiona w art. 5 ust. 3 dyrektywy 1999/44 ma, zgodnie z jej art. 7, wiążący charakter zarówno dla stron, które nie mogą odstąpić od niej w umowie, jak i dla państw członkowskich, które mają czuwać nad jej przestrzeganiem. Trybunał orzekł, że taka zasada ma być stosowana przez sąd z urzędu, nawet jeśli nie została wyraźnie podniesiona przez konsumenta, który może się na nią powołać.

57. W związku z tym należy analogicznie przyjąć, że wiążący charakter przysługującego podróżnemu prawa, które zostało ustanowione w art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 w związku z jej art. 23, wymaga, aby sądy krajowe uznawały to prawo z urzędu i należycie informowały konsumenta, nawet jeżeli ów konsument, który może się na nie powołać, nie podniósł go w sposób wyraźny.

58. Ponadto w postępowaniu głównym organizator *uchylił spoczywającemu na nim obowiązki* poinformowania konsumenta o przysługującym mu prawie do rozwiązania umowy. Uznanie przez sąd krajowy z urzędu prawa przyznanego konsumentowi stanowiłoby zatem *odpowiedni i skuteczny* środek zapewniający przestrzeganie dyrektywy 2015/2302, tak jak wymaga tego jej art. 24.

⁴¹ W motywie tym odesłano do postanowień TFUE, o których jest mowa w pytaniu drugim, a mianowicie do art. 169 ust. 1 TFUE i art. 169 ust. 2 lit. a) TFUE, z których wynika, że Unia przyczynia się do osiągnięcia wysokiego poziomu ochrony konsumentów poprzez środki, które przyjmuje na podstawie art. 114 TFUE.

⁴² Zobacz podobnie wyrok z dnia 4 października 2007 r., Rampion i Godard, C-429/05, EU:C:2007:575, pkt 65.

⁴³ Wyrok z dnia 5 marca 2020 r., OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo.

⁴⁴ Zobacz pkt 43 niniejszej opinii.

⁴⁵ Wyrok z dnia 4 czerwca 2015 r., Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, pkt 55.

59. Zgadzam się z rządem fińskim, który zauważył na rozprawie, że sąd krajowy powinien poinformować konsumenta o przysługujących mu prawach, gdy tylko powźmie wątpliwość, iż z powodu niewiedzy konsument może nie dochodzić w pełni swoich praw. W tym względzie wystarczająca powinna być „najmniejsza świadcząca o tym wskazówka”⁴⁶. Istnienie takiej wskazówki należy uznać za oczywiste w okolicznościach, takich jak te w postępowaniu głównym, gdy organizator uchybił spoczywającemu na nim przed zawarciem umowy obowiązkowi informacyjnemu lub gdy udzielone informacje nie są udostępniane w „sposób jasny, zrozumiały i widoczny”, jak wymaga tego art. 5 ust. 3 dyrektywy 2015/2302.

60. Rząd fiński słusznie podkreślił również na rozprawie, że przekazanie konsumentowi przez sąd krajowy informacji o przysługujących mu prawach stanowi środek organizacji postępowania. Jest to odrębna czynność proceduralna, której adresatami są obie strony i która jest wykonywana zgodnie z wymogami formalnymi przewidzianymi w tym celu przez krajowe prawo procesowe⁴⁷. Jak już przypomniano⁴⁸, gdy sąd krajowy podnosi zarzut z urzędu, jest on zobowiązany przestrzegać zasady kontradiktoryjności i wezwać obie strony do przedstawienia uwag w przedmiocie dokonanej przez siebie oceny.

61. Z powyższego wynika, że skuteczną ochronę konsumentów można by zapewnić jedynie wówczas, gdyby sąd krajowy był zobowiązany, o ile posiadał niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego, zastosować z urzędu, z poszanowaniem zasady kontradiktoryjności, art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 i należycie poinformować konsumenta o przysługującym mu na podstawie tego przepisu prawie do rozwiązania umowy bez ponoszenia jakiegokolwiek opłaty za rozwiązanie.

c) W przedmiocie granic uprawnień sądów do działania z urzędu: rozważania na temat zasady ne ultra petita

62. Kolejna z podniesionych kwestii dotyczy tego, czy spoczywający na sądzie krajowym obowiązek zastosowania z urzędu art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 i należytego poinformowania konsumenta o prawach, jakie dla niego wynikają z tego przepisu, oznacza także, że sąd krajowy jest zobowiązany do zasądzenia na rzecz konsumenta pełnego zwrotu, z wykroczeniem poza kwotę żądania pozwu. Sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy zastosowanie w takich okolicznościach zasady dyspozycyjności, jak również zasady ne ultra petita byłoby sprzeczne ze skuteczną ochroną konsumentów.

63. W tym względzie należy uściślić, że sąd stosuje prawo z urzędu *w ramach przysługującej mu właściwości* oraz w granicach przedmiotu zawisłego przed nim sporu. Dlatego też trzeba dokonać rozróżnienia między dwoma różnymi aspektami uprawnień sądowych. Jedną rzeczą jest uznanie, że sąd jest władny zastosować z urzędu przepisy mające służyć ochronie konsumentów oraz należycie *poinformować* konsumenta o prawach, jakie dla niego z nich wynikają. Zupełnie inną rzeczą jest natomiast uznanie, że sądowi przysługuje uprawnienie, *po tym, jak konsument został już należycie poinformowany*, do wykroczenia poza granice przedmiotu sporu i *zasądzenia* z urzędu kwoty przewyższającej tę, która jest żądana przez konsumenta.

⁴⁶ Zobacz podobnie J. Werbroeck, E. Dauw, op.cit., przypis 10 do niniejszej opinii, s. 330.

⁴⁷ Zobacz podobnie wyrok z dnia 21 lutego 2013 r., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 31.

⁴⁸ Punkt 48 niniejszej opinii.

64. Wszystkie zainteresowane strony podkreśliły znaczenie zasady dyspozycyjności⁴⁹. Należy podkreślić, że doktryna stosowania z urzędu prawa ochrony konsumentów zakłada jedynie *niezbędne* korekty tej zasady, tak aby możliwe było przywrócenie równowagi w stosunkach między konsumentem a przedsiębiorcą. Nie ma ona na celu naruszenia podstawowych zasad rządzących postępowaniem cywilnym ani wprowadzenia „paternalizmu” sądowego⁵⁰. Jak orzekł Trybunał w wyroku Lintner⁵¹, skuteczność ochrony, jaką sąd krajowy powinien przyznać konsumentowi w ramach interwencji z urzędu „nie może być posunięta do pominięcia lub przekroczenia granic przedmiotu sporu określonych przez strony w ich roszczeniach, w świetle podniesionych przez nie zarzutów, wobec czego sąd krajowy nie jest zobowiązany do rozszerzenia sporu poza przedstawione mu żądania i zarzuty”. W przeciwnym razie doszłoby do naruszenia zasady *ne ultra petita*, ponieważ sąd mógłby pominąć lub przekroczyć granice przedmiotu sporu określone żądaniami i zarzutami stron⁵².

65. Należy również podkreślić, że Trybunał przywiązuje szczególną wagę do woli wyrażanej przez konsumenta w toku postępowania. Trybunał uściślił, w odniesieniu do obowiązku sądu krajowego w zakresie pominięcia, w razie potrzeby z urzędu, nieuczciwych warunków zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, że sąd ten nie ma obowiązku odstąpienia od stosowania danego warunku, jeżeli konsument, po powiadomieniu go przez rzeczony sąd, ma zamiar nie podnosić jego nieuczciwego i niewiążącego charakteru, wyrażając w ten sposób dobrowolną i świadomą zgodę na dany warunek⁵³.

66. Tym samym system ochrony ustanowiony prawem Unii w dziedzinie ochrony konsumentów na korzyść tychże nie może sięgać tak daleko, aby stwierdzić, że jest im narzucany. W konsekwencji w wypadku gdy konsument woli nie powoływać się na ten system ochrony, nie jest on stosowany⁵⁴. Konsument może się sprzeciwić zastosowaniu prawa z urzędu w swojej sprawie⁵⁵.

67. Te same względy powinny przeważać w kontekście systemu ochrony przewidzianego dyrektywą 2015/2302. W związku z tym jeżeli konsument, po tym jak został należycie poinformowany przez sąd o przysługujących mu prawach i środkach proceduralnych służących ich dochodzeniu, nie zamierza korzystać z tej ochrony, zasada skuteczności nie może zobowiązywać sądu krajowego do rozszerzenia żądania pozwu i naruszenia zasady *ne ultra petita*.

68. Na rozprawie skład orzekający zadał pytania i poczynił uwagi dotyczące tego, jakie uzasadnione powody mogą tłumaczyć podjętą przez konsumenta decyzję o wystąpieniu z żądaniem zasądzenia kwoty niższej niż ta, do której jest uprawniony. W zależności od systemu prawnego decyzje te można bowiem przypisać względem związanym z mającą zastosowanie

⁴⁹ Aby zapoznać się ze szczegółową analizą porównawczą zasad przewodnich postępowania cywilnego oraz wpływu wywieranego przez prawo Unii w dziedzinie ochrony konsumentów, zob. B. Hess, S. Law (ed.), *The Luxembourg Report on European Procedural Law, Volume II: Implementing EU Consumer Rights by National Procedural Law*, Beck, Hart, Nomos 2019.

⁵⁰ Zobacz A. Beka, *The Active Role of Courts in Consumer Litigation, Applying EU Law of the National Courts' Own Motion*, Cambridge, Antwerp, Chicago, Intersentia 2018, s. 354, która zauważa, że aktywny sąd rozstrzygający w sprawach konsumenckich „nie jest sądem paternalistycznym” oraz że „porusza się on w granicach określonych dla wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych, które są jednakże dostosowane do specyfiki sporów konsumenckich”.

⁵¹ Wyrok z dnia 11 marca 2020 r., Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, pkt 30.

⁵² Wyrok z dnia 11 marca 2020 r., Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, pkt 31.

⁵³ Wyrok z dnia 3 października 2019 r., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 53.

⁵⁴ Wyrok z dnia 3 października 2019 r., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 54.

⁵⁵ Zobacz G. Biardeaud, P. Flores, *Crédit à la consommation, Protection du consommateur*, Paris, Delmas Express 2012, s. 300.

procedurą⁵⁶. Nie da się także wykluczyć, że w grę wchodzi powody natury osobistej⁵⁷. W takich okolicznościach, jeżeli konsument pozostaje bierny po tym, jak sąd krajowy poinformował go o przysługujących mu prawach i środkach ich dochodzenia, można rozsądnie przyjąć, że dobrowolnie i świadomie postanawia on o podtrzymaniu pierwotnego żądania.

69. Niemniej jednak w sprawie w postępowaniu głównym, jak na rozprawie podkreśliła Komisja, nie można uznać, że konsument, który nie przedstawił uwag w przedmiocie kwestii podniesionych przez sąd krajowy, dobrowolnie i świadomie postanowił o podtrzymaniu pierwotnego żądania. Jak zauważono powyżej⁵⁸, z akt sprawy nie wynika jednoznacznie, czy sąd odsyłający pouczył konsumenta o przysługujących mu prawach i dostępnych środkach proceduralnych służących ich dochodzeniu.

70. Należy również wskazać, że z orzecznictwa Trybunału wynika, iż na sądach krajowych nie spoczywa żaden ogólny obowiązek wyjścia poza granice sporu i zasądzenia kwoty przekraczającej żadaną kwotę lub też świadczenia innego niż będące przedmiotem żądania. Dotyczy to, w ujęciu bardziej konkretnym, prawa konsumenta do uzyskania zwrotu niesłusznie zapłaconych kwot na podstawie nieuczciwego warunku umownego. Muszą zaistnieć *szczególne i wyjątkowe* okoliczności, które świadczą o tym, że konsument jest *pozbawiony środków proceduralnych* umożliwiających mu dochodzenie praw przyznanych mu przez prawo Unii w dziedzinie ochrony konsumentów⁵⁹.

71. Ponadto w podobnym duchu Trybunał orzekł, że sądy krajowe nie są co do zasady zobowiązane do potrącenia z urzędu płatności nienależnie dokonanych na podstawie nieuczciwego warunku z pozostałego do zapłaty salda należnego na mocy umowy, bez uszczerbku dla poszanowania zasad równoważności i skuteczności⁶⁰.

⁵⁶ Rządy hiszpański i fiński podkreśliły, że przyczyną, dla której powód występuje z żądaniem zasądzenia kwoty niższej niż ta, do której jest uprawniony, może być możliwość samoreprezentacji w postępowaniach, w których wartość przedmiotu sporu znajduje się poniżej określonego progu. Do podjęcia takiej decyzji może również skłaniać okoliczność, że – w zależności od treści norm prawa krajowego – wyrok wydany w postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń nie podlega zaskarżeniu. Rząd fiński zauważył, że jeżeli powód pokrywa własne koszty w przypadku częściowego uznania powództwa, a nie jest pewny rozstrzygnięcia, to może zdecydować, iż zgłosi roszczenie opiewające na niższą kwotę.

⁵⁷ Na przykład konsument może uważać, że ze względu na pandemię ryzyko rozwiązania umowy powinno się rozkładać w sposób sprawiedliwy.

⁵⁸ Punkt 38 niniejszej opinii.

⁵⁹ W tym względzie można podać dwa przykłady. Pierwszym z nich jest wyrok z dnia 17 maja 2022 r., *Unicaja Banco* (C-869/19, EU:C:2022:397, zwany dalej „wyrokiem *Unicaja Banco*”). Jego kontekst jest bardzo specyficzny. Wyrok ten należy odczytywać w związku z wyrokiem z dnia 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo i in.* (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, zwanym dalej „wyrokiem *Gutiérrez Naranjo*”), w którym Trybunał uznał, że niezgodne z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 jest orzecznictwo Tribunal Supremo (sądu najwyższego, Hiszpania) ograniczające w czasie skutki restytucyjne związane z sądowym stwierdzeniem nieuczciwego charakteru szczególnego rodzaju klauzuli („klauzuli dolnego progu”) jedynie do kwot nienależnie zapłaconych na podstawie takiej klauzuli po ogłoszeniu orzeczenia, w którym sąd stwierdził ów nieuczciwy charakter. W wyroku *Unicaja Banco* Trybunał orzekł zasadniczo, że zasada *ne ultra petita* nie może stać na przeszkodzie temu, by sąd rozpatrujący apelację od wyroku ograniczającego w czasie zwrot kwot nienależnie zapłaconych przez konsumenta na podstawie warunku uznanego za nieuczciwy mógł podnieść z urzędu zarzut dotyczący naruszenia art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 i nakazać całkowity zwrot wspomnianych kwot, jeżeli niezakwestionowania przez danego konsumenta tego wyroku nie można przypisać jego całkowitej bierności. W okolicznościach owej sprawy fakt, że konsument nie wniósł środka odwoławczego we właściwym terminie, można było przypisać temu, iż w momencie wydania przez Trybunał wyroku *Gutiérrez Naranjo* termin na wniesienie apelacji lub apelacji strony przeciwnej na mocy prawa krajowego już upłynął. Drugim przykładem jest wyrok z dnia 3 października 2013 r., *Duarte Hueros* (C-32/12, EU:C:2013:637). W sprawie, która zakończyła się jego wydaniem, konsument wniósł jedynie o unieważnienie umowy sprzedaży ze względu na wadę zakupionego produktu. Sąd krajowy uznał, że konsument nie był uprawniony do żądania unieważnienia umowy, lecz do obniżenia ceny, ponieważ owa wada była mało istotna. Skarżąca nie mogła już jednak skorzystać ze środka w postaci obniżki ceny. Trybunał uznał, że w tej konkretnej sprawie zastosowanie zasady zgodności pomiędzy żądaniami stron i wyrokiem mogłoby naruszać skuteczność ochrony konsumentów w zakresie, w jakim hiszpańskie przepisy proceduralne nie zezwalają sądowi krajowemu na uznanie z urzędu przysługującego konsumentowi prawa do uzyskania stosownej obniżki ceny towaru, mimo iż konsument nie ma prawa doprecyzować swojego pierwotnego żądania ani wnieść nowego pozwu w tym celu.

⁶⁰ Wyrok z dnia 30 czerwca 2022 r., *Profi Credit Bulgaria* (Potrącenie z urzędu w przypadku nieuczciwego warunku umowy), C-170/21, EU:C:2022:518, pkt 44.

72. W związku z tym z orzecznictwa wynika, że zasady skuteczności i skutecznej ochrony sądowej nie zobowiązują sądów krajowych do pominięcia lub przekroczenia granic przedmiotu sporu określonych żądaniami stron. Zasady te wymagają jednak, aby dostępne były skuteczne środki w celu umożliwienia konsumentowi dochodzenia przysługujących mu praw i żądania tego, do czego jest uprawniony.

73. Prowadzi nas to do pytania, czy takie skuteczne środki proceduralne były dostępne w sprawie w postępowaniu głównym. We wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym przytoczono jedynie przepis prawa krajowego ustanawiający zasadę niezmienności sporu (art. 412 ust. 1 LEC). Sąd krajowy nie wypowiedział się jednak szerzej na temat stosowania tej zasady *in concreto* w hiszpańskim porządku prawnym⁶¹. Nie wyjaśnił on również, czy ewentualne rozszerzenie żądania wymagałoby zmiany właściwości sądu lub mającej zastosowanie procedury. Dlatego też do krajowego prawa procesowego należy określić środki proceduralne umożliwiające konsumentowi skorzystanie z prawa do dochodzenia zapłaty całej kwoty dokonanych płatności, z zastrzeżeniem zasad równoważności i skuteczności. Mogłyby one polegać na przykład na wytoczeniu nowego powództwa lub rozszerzeniu przedmiotu sporu rozpatrywanego przez sąd odsyłający na wezwanie tego sądu⁶². W tym względzie należy przypomnieć, że okoliczność, iż dane szczególne postępowanie zawiera określone wymogi proceduralne, jakie konsument powinien spełnić w celu powoływania się na swoje prawa, nie oznacza, że nie korzysta on ze skutecznej ochrony sądowej⁶³. Jak już jednak podkreśliłam, dostępne środki proceduralne służące dochodzeniu tych praw powinny zapewniać skuteczną ochronę sądową.

74. W świetle powyższego stwierdzam, że art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 w związku z art. 114 i 169 TFUE należy interpretować w ten sposób, iż nie stoi on na przeszkodzie stosowaniu krajowych zasad postępowania sądowego, zgodnie z którymi sąd krajowy rozpatrujący spór nie może z urzędu zasądzić na rzecz konsumenta pełnego zwrotu kwot, do których jest on uprawniony, w okolicznościach, w których konsument wystąpił z żądaniem zwrotu niższej kwoty. Sąd krajowy jest jednak zobowiązany zastosować art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 z urzędu, o ile posiada wszystkie niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego oraz z zastrzeżeniem poszanowania zasady kontrydiktoryjności. Dokładniej rzecz ujmując, sąd krajowy ma obowiązek należycie poinformować konsumenta o prawach, jakie wynikają dla niego z tego przepisu, oraz o dostępnych środkach proceduralnych służących dochodzeniu tych praw, o ile owe środki zapewniają skuteczną ochronę sądową.

⁶¹ Zasady regulujące ewentualne zmiany przedmiotu sporu mogą różnić się od siebie w zależności od systemu prawnego. Na przykład we francuskim prawie procesowym żądania stron co do zasady nie mogą być zmieniane, chyba że chodzi o roszczenia akcesoryjne, o ile są one w wystarczającym stopniu związane z pierwotnymi żądaniami [art. 4 Code de Procédure Civile (kodeksu postępowania cywilnego)]. Zobacz L. Cadet, J. Normand, S. Amrani-Mekki, *Théorie Générale du Procès*, seria *Thémis droit*, Puf 2020, éd. 3, s. 741, którzy wyjaśniają, że zasada niezmienności przedmiotu sporu przekształciła się w pozostającą pod kontrolą sądu zasadę zmienności („principe directeur du procès, l’immuabilité du litige s’est muée, au fil du temps, en principe de mutabilité contrôlée du litige”). W niemieckim prawie procesowym, zgodnie z § 263 Zivilprozessordnung (kodeksu postępowania cywilnego, zwanego dalej „ZPO”), z chwilą powstania zawisłości sporu modyfikacja wytoczonego powództwa jest zasadniczo uzależniona od wyrażenia zgody przez drugą stronę lub uznania takiej modyfikacji przez sąd za stosowną. Niemniej jednak § 264 ZPO wyłącza pewne sytuacje z zakresu stosowania przewidzianych w § 263 ZPO zasad regulujących zmianę powództwa oraz zezwala powodowi na dokonywanie, w interesie ekonomii procesowej, zmian z pominięciem wymogów ustanowionych w tym drugim przepisie (K. Bacher, w: V. Worwerk, Ch. Wolf, *Beck OK ZPO*, 47. Ed, 2022, Verlag Beck München, § 264 pkt 1). Celem jest uniknięcie nowych sporów prawnych i oszczędzenie stronom, ale także wymiarowi sprawiedliwości, konieczności wielokrotnego zajmowania się tym samym przedmiotem (zob. U. Foerste, w: H.-J. Musielak, W. Voit, *ZPO*, 19. Auflage, Verlag Franz Vahlen 2022, § 264, pkt 1).

⁶² Zobacz podobnie wyrok z dnia 11 marca 2020 r., Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, pkt 39.

⁶³ Wyrok z dnia 31 maja 2018 r., Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, pkt 50.

Wnioski

75. W świetle powyższych rozważań proponuję Trybunałowi, by na pytania prejudycjalne przedstawione przez Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (sąd pierwszej instancji nr 5 w Kartagenie, Hiszpania) odpowiedział następująco:

- 1) Analiza pytania pierwszego nie wykazała istnienia żadnych elementów, które mogłyby podważyć ważność art. 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2302 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie imprez turystycznych i powiązanych usług turystycznych, zmieniającej rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 i dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE oraz uchylającą dyrektywę Rady 90/314/EWG.
- 2) Artykuł 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 w związku z art. 114 i 169 TFUE należy interpretować w ten sposób, iż nie stoi on na przeszkodzie stosowaniu krajowych zasad postępowania sądowego, zgodnie z którymi sąd krajowy rozpatrujący spór nie może z urzędu zasądzić na rzecz konsumenta pełnego zwrotu kwot, do których jest on uprawniony, w okolicznościach, w których konsument wystąpił z żądaniem zwrotu niższej kwoty. Sąd krajowy jest jednak zobowiązany zastosować art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 z urzędu, o ile posiada wszystkie niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego oraz z zastrzeżeniem poszanowania zasady kontrydiktoryjności. Dokładniej rzecz ujmując, sąd krajowy ma obowiązek należycie poinformować konsumenta o prawach, jakie wynikają dla niego z tego przepisu, oraz o dostępnych środkach proceduralnych służących dochodzeniu tych praw, o ile owe środki zapewniają skuteczną ochronę sądową.